

Gasmarkt en leveringszekerheid: het Nederlandse gassysteem staat in toenemende mate onder druk

Position paper TNO rondetafel 'gasmarkt en leveringszekerheid', 13 mei 2026
Auteurs: Sebastiaan Hers, Rene Peters, Serge van Gessel.

Borging van leveringszekerheid blijft achter bij veranderingen in het energiesysteem

Het Nederlandse gassysteem functioneert onder normale omstandigheden goed, maar is kwetsbaarder geworden door afbouw van binnenlandse productie, grotere afhankelijkheid van LNG-import en toenemende verwevenheid met de elektriciteitsmarkt waarin gasgestookt vermogen flexibiliteit levert bij variabele opwek en uitfasering van regelbaar vermogen. Marktwerking alleen stimuleert onvoldoende dat er geïnvesteerd wordt in cruciale maar zelden benodigde flexibiliteit en reservecapaciteit, terwijl de kwetsbaarheid van het gassysteem richting 2030 verder kan toenemen.

Wat is er nodig?

1. structurele verbetering van informatievoorziening om leveringszekerheid op de lange termijn veilig te stellen:

- structurele borging van integraal markt- en systeeminzicht voor beleidssturing, bijvoorbeeld via een onafhankelijk adviesplatform zoals voorgesteld door de Mijnraad.

2. een integrale afweging over:

- het al dan niet behouden van een fysiek handelingsperspectief rond het Groningenveld als noodvoorziening en de opbouw van strategische voorraden in afstemming met Noordwest-Europese landen;
- aanpak van de implicaties van de wettelijk vastgelegde sluiting van kolencentrales in 2030 voor de leveringszekerheid van gas en elektriciteit.

Toenemende druk op het Nederlandse gassysteem

Leveringszekerheid was tot voor kort goed te borgen in Nederland. Binnenlandse winning voorzag grotendeels in de nationale vraag, terwijl het regelbare Groningenveld en gasopslag schommelingen in vraag en aanbod intern konden opvangen. Met de afbouw van het Groningenveld en het wegvallen van Russische import is het gassysteem in korte tijd veranderd in een marktgedreven LNG-importsysteem waarin gasopslag een centrale rol speelt.

Prijsmechanismen sturen opslagvulling voor de winter en de beschikbaarheid van piekvermogen. Verstoringen op de internationale LNG-markt in het vulseizoen kunnen prijzen opdrijven, waardoor marktpartijen terughoudend worden met vullen. Vuldoelen voor opslag beperken het risico op te lage voorraden, maar nemen het onderliggende prijs- en kostenrisico niet weg; de vormgeving bepaalt vooral hoe die worden verdeeld over capaciteitshouders, opslagbeheerders, overheid en verbruikers. Daarnaast liggen er voorstellen om bestaande opslagcapaciteit af te bouwen vanwege afnemend marktperspectief.

Intussen vormt Nederlands gasgestookt regelbaar vermogen in toenemende mate een sluitpost voor de Noordwest-Europese elektriciteitsmarkt. Dat trekt een wissel op de jaarlijkse gasbehoefte, de behoefte aan seizoensflexibiliteit en daarmee ook op de benodigde opslagvolumes en piekcapaciteit. In de afgelopen jaren werden uitval en uitfasering van kernenergie in omliggende landen nog deels opgevangen door snelle groei van hernieuwbare elektriciteit, maar die groei begint af te vlakken terwijl verdere uitfasering van kolencentrales wordt voorzien. Daardoor kan de afhankelijkheid van gasgestookt regelbaar vermogen in Noordwest-Europa de komende jaren juist toenemen.

Wat vraagt dat van het beleidskader?

Het huidige beleidskader is gebaseerd op een goed functionerende markt onder normale omstandigheden, sturing op opslagvulgraden en crisisinstrumenten voor acute schaarste. Die combinatie werkt binnen de grenzen waarvoor zij is ontworpen. Tegelijkertijd worden besluiten over Groningen, gasopslag, LNG, gas- en kolencentrales en verduurzaming van de elektriciteitsvoorziening nog vaak afzonderlijk genomen, terwijl de gevolgen samenkomen in hetzelfde energiesysteem. Een samenhangende afweging van leveringszekerheid, betaalbaarheid, veiligheid en verduurzaming staat nog niet expliciet centraal in reguliere beleidsbesluiten.

Versnelling van vraagreductie, hernieuwbare opwekking, opslag en andere CO₂-vrije flexibiliteitsopties verkleint structureel de gasafhankelijkheid; juist daarom moet voor de resterende gasvraag expliciet worden bepaald welke robuustheid in de overgangsfase nodig is.

Welke keuzes liggen nu bij de Tweede Kamer?

Voor de Tweede Kamer betekent dit dat leveringszekerheid niet mag worden gereduceerd tot afzonderlijke maatregelen. Dit vergt **structurele verbetering van informatievoorziening**: een systeembrede scenarioanalyse van aanbodzekerheid, flexibiliteitsvraag en strategische reserves, Noordwest-Europese afstemming over gasopslag, LNG-capaciteit en solidariteit.

Een aantal opties staat onder druk door reeds genomen besluiten met mogelijk onomkeerbare gevolgen voor het systeem: de definitieve sluiting en ontmanteling van het Groningenveld en het wettelijk verbod op kolengestookte elektriciteitsproductie in 2030. Dit resulteert in twee afwegingen voor de korte termijn:

- **Groningen noodvoorziening en strategische voorraden:** afwegen of, en onder welke voorwaarden, een fysiek handelingsperspectief rond het Groningenveld als noodvoorziening beschikbaar kan blijven, met volledige weging van veiligheid en belangen van Groningers, en in samenhang met de afnemende buitenlandse vraag naar laagcalorisch gas, en alternatieven zoals strategische voorraden, bestaande gasopslag en kussengas.
- **Kolenuitfasering en regelbaar vermogen:** beoordelen wat de sluiting van kolencentrales in 2030 betekent voor de inzet van gasgestookte elektriciteitsproductie, en welke alternatieven tijdig met zekerheid beschikbaar te maken zijn om extra gasvraag te beperken, zoals ombouwopties, opslag, vraagsturing, batterijen of ander regelbaar vermogen.

Zowel voor de noodvoorziening Groningen als de leveringszekerheidsimplicaties van de kolenuitfasering geldt dat het handelingsperspectief, vanwege opvolging van eerder genomen besluiten, op korte termijn verdwijnt. De andere opties liggen in mindere mate op een kritiek tijdspad maar vergen nu een integraal markt- en systeeminzicht voor beleidssturing, inclusief een beoordeling hoe voor- en nadelen wegen tegen andere belangen.

De kernopgave is het expliciet maken van de gewenste mate van robuustheid van het systeem en de bijbehorende politieke afwegingen — vóórdat het systeem onder druk komt te staan. Indien deze keuzes niet expliciet worden gemaakt, ontstaat in de praktijk een pad waarin leveringszekerheid ondergeschikt raakt, zonder dat dit als zodanig is besloten. Hiervoor zijn niet in de eerste plaats nieuwe instrumenten nodig, maar tijdige politieke keuzes over maatregelen, kosten en risico's, de rol van markt en overheid, en structurele borging van de informatievoorziening over integraal markt- en systeeminzicht.

Contactpersoon: Tim Kreuk, manager Public Affairs (tim.kreuk@tno.nl)

Noot: TNO werkt op dit moment aan een breder paper over gasmarkt en leveringszekerheid.